

Justitiedepartementet

Samtliga kontaktpersoner nås via telefonväxeln på 08-405 10 00 eller via e-post till ju.registrator@regeringskansliet.se

Förteckning över förslag till uppsatsämnen

A. Polisenheten

1. Kriminellas tillvägagångssätt för rekrytering av barn och unga via digitala plattformar

Samhället har en stor utmaning i och med att kriminella gäng använder sociala medier för att rekrytera barn och unga till drogförsäljning, olika brott och kontraktsmord. Det behövs kunskap om tillvägagångssätt för rekrytering, språkbruk och olika symboler som de kriminella gängen använder på olika digitala plattformar nationellt och internationellt, för på så sätt förbättra det förebyggande arbetet.

(Kontaktpersoner: Henrik Sjölander och Elisabet Modée)

2. Stärkta möjligheter att upptäcka narkotikapåverkade förare i trafiken

En tillfällig lag om försöksverksamhet med rutinmässiga ögonundersökningar i trafiken, även om det inte finns en misstanke om brott. Syftet med förslaget är att förbättra möjligheterna att upptäcka narkotikapåverkade förare i trafiken. Bl.a. kan ny teknik och nya arbetssätt för de brottsbekämpande myndigheterna komma att utvecklas.

Antalet omkomna i narkotikarelaterade trafikolyckor samt antalet lagförda drograttfyllerier har ökat under det senaste decenniet. En möjlighet att, på samma sätt som för alkohol, rutinmässigt genomföra sällningsprov för narkotika i trafiken ökar möjligheterna att upptäcka påverkade förare och lagföra dem för brott. Den nya lagen och lagändringarna börjar gälla från den 1 mars 2025 och fram till och med 28 februari 2030, för att senare utvärderas. Hur har lagen tillämpats, har AI-teknik använts, har lagen

effektiviserat myndigheternas arbete, har lagen haft en brottsförebyggande effekt eller andra effekter?

(Kontaktperson: Malin Skäringer)

B. Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt

1. Investerande medlemmar - hur kan och bör reglerna tillämpas?

Möjligheten att i ekonomiska föreningar anta s.k. investerande medlemmar, som bidrar endast med kapital, infördes 2015 (prop. 2015/16:4, Modernisering av lagen om ekonomiska föreningar). Sådana medlemmar är fullvärdiga medlemmar men behöver inte delta i föreningens verksamhet på annat sätt än genom kapitaltillskott. Skälet till att det infördes regler om investerande medlemmar var att många föreningar var i stort behov av kapital. Investerande medlemmar är i princip jämställda med vanliga medlemmar i fråga om ekonomiska rättigheter, t.ex. rätt till vinstutdelning, och i fråga om förvaltningsrättigheter, t.ex. rätt att närvara och yttra sig på föreningsstämman. Röstinflytandet är dock begränsat.

Reglerna om investerande medlemmar väcker en rad intressanta frågor. Det skulle t.ex vara intressant att utreda vilka föreningar som använder sig av möjligheten, och på vilket sätt, liksom om det finns problem med reglerna som borde åtgärdas av lagstiftaren, eller om föreningarna själva kan hantera eventuella problem, t.ex genom föreskrifter i stadgarna. Reglerna skulle alltså med fördel kunna utvärderas.

(Kontaktperson: Jonas Belfrage)

2. Barnkonventionens betydelse i mål om förverkande av hyresrätt

När ett hyresavtal ska upphöra på grund av att hyresrätten är förverkad innebär det i vissa fall att ett barn till hyresgästen blir av med sin bostad. I sådana situationer ska bestämmelserna i barnkonventionen, som gäller som svensk lag, beaktas. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2021 s. 1065 uttalat att ett barns eget intresse av skydd för sin hemmiljö ska beaktas särskilt vid bedömningen av om det är försvarligt att utmäta en fastighet där barnet bor. Hur bör barnkonventionens bestämmelser tillämpas i mål om förverkande av hyresrätt, sett i ljuset av Högsta domstolens praxis?

(Kontaktperson: Sanna Boman)

C. Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

1. Samkönade civilstånd bland EU:s medlemsstater – en komparativ studie

Hur ser det ut i Europa och vilka utvecklingstendenser finns det?

(Kontaktperson: Malin Simon Holm)

2. Faderskapspresumtionen

Har faderskapspresumtionen spelat ut sin roll? Uppfattningen om föräldraskap och familj har förändrats över tiden och frågan är om faderskapspresumtionen alltjämt speglar de normer och värderingar som gäller i samhället och om den alltid är förenlig med barnets bästa.

(Kontaktperson: Mohamed Ali)

3. Avtalslagen

Avtalslagen är mer än 100 år gammal och är skapad för ett tidevarv med andra former av avtalsslutande än dagens. Behöver hela lagen moderniseras?

Behörighet och befogenhet i avtalslagen. Behöver reglerna ses över? Behövs det särskilda regler när den ena parten är det allmänna?

Ogiltighet och jämningsreglerna. Avtal kan ogiltigförklaras. De kan också jämkas av domstol och förses med nya andra villkor. Detta sker sällan. Varför? Bör det ske oftare? Processuella aspekter? Kommersiella?

Ogiltighetsgrunderna - står de sig eller bör de ses över? Ska det in fler, t.ex. pactum turpe? Är rättsföljden av ogiltighet klar och skillnaden jämfört med rättsföljden av överksamhet och/eller hävning? Bör det finnas tidsfrist för att angripa ett avtal med ogiltighetsgrunderna från det att man insett eller borde ha insett att det fanns grund för ogiltighet eller ska man som idag kunna invänta en lämplig tidpunkt?

Privaträttsliga avtal i offentlighetsmiljö. Inte minst genom EU som inte nödvändigtvis följer svensk uppdelning mellan civilrätt och offentlig rätt synes det allt vanligare med avtalsregler i förvaltningsrätten, t.ex. i offentlighetsmiljö transporträtt eller i ellagen. Bör tydligare synkning ske mellan regelsystem? Ska skälighet eller ogiltighet i civilrätten styras av de

offentligrättsliga reglerna? Om man åsidosätter grundläggande villkor i offentligrättslig reglering, ska då t.ex. ogiltighet inträda?

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

4. Abandonering

Med abandonering avses vanligen att en konkursförvaltare under pågående konkurs låter viss egendom utgå ur boet och i stället lämnar egendomen till gäldenären som därmed återfår rådigheten över denna (jfr NJA 2004 s. 777, se även NJA 2009 s. 41). Abandonering är emellertid en rättsfigur som inte finns i svensk lag och inte heller har klarlagts i rättspraxis, vare sig när det gäller innebörd eller rättsliga effekter. Den är också omtvistad i den juridiska litteraturen. Bör abandonering lagfästas i Sverige som princip, och hur ska den lagregleringen i så fall se ut? Eftersom rättsfiguren finns i andra stater finns det all anledning att analysera åtminstone ett utländskt rättssystem lösningar. I en uppsats om abandonering kan även behandlas praxis om miljöansvar vid konkurs från Mark- och miljööverdomstolen.

(Kontaktperson: Oskar Lindbom)

5. Efterföljande köparens möjligheter att göra gällande en garanti

Vad gäller för den ”legala garantin” och en frivillig, kommersiell garanti om den konsument som köpt en vara av en näringsidkare i sin tur säljer varan till en efterföljande köpare? Har den efterföljande köparen någon möjlighet att göra anspråk på garantier och, om så vore fallet, under vilka förutsättningar? Frågan är intressant bl.a. mot bakgrund av HD:s praxis på senare år på B2B-området (se t.ex. NJA 2015 s. 1040).

(Kontaktperson: Mohamed Ali)

6. Elektroniska avtalsslut

Internet of Things och AI kan leda till nya slags frågeställningar inom avtalsrätten. Vad händer om t.ex. ett smart kylskåp automatiskt skulle beställa fel sorts mjölk eller i fel kvantitet? Vem ansvarar för ett sådant fel i avtalsslutet? Ett annat exempel som omnämns är att en s.k. röstassistent missuppfattar en beställning.

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

D. Enheten för lagstiftning om allmän ordning och säkerhet och samhällets krisberedskap

Vad är biometriska uppgifter?

De brottsbekämpande myndigheterna får under vissa förutsättningar behandla biometriska uppgifter. Det kan t.ex. handla om att använda programvara för ansiktsgenkänning. Begreppet biometriska uppgifter är samtidigt svårtillgängligt. Vad är egentligen en biometrisk uppgift?

Går det att precisera den tekniska och rättsliga innebörden?

(Kontaktperson: Max Stille)

E. Straffrättsenheten

1. Straffsanktionerad skyldighet att ta bort och förhindra spridning av olagligt material på internet eller inte?

Det finns en lag som heter lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor, den s.k. BBS-lagen. Lagen innehåller en straffsanktionerad skyldighet för den som tillhandahåller en s.k. elektronisk anslagstavla att ta bort eller på annat sätt förhindra spridning av innehåll som uppenbart utgör olaga hot, uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografibrott och olaga våldsskildring. Det pågår samtidigt en rättslig utveckling på EU-nivå som handlar om att lägga fast befogenheter för nationella myndigheter att agera mot olagligt innehåll av olika slag med hjälp av administrativa sanktioner riktade mot företag (se t.ex. EU:s förordning om åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online och tillhörande prop. 2022/23:71). Hur ser tillämpningen av BBS-lagen ut i dag sett till den samhälls- och teknikutveckling som skett sedan lagen kom till? Är den effektiv? Bör BBS-lagen upphävas i och med den utveckling som sker på EU-nivå eller finns det ett värde i att ha kvar en straffrättslig reglering på detta område?

(Kontaktperson: Johanna Petersén Stark)

F. Grundlagsenheten

1. Religionsfrihet – en absolut rättighet, eller?

De positiva opinionsfriheterna knyter nära an till varandra och är delvis sinsemellan överlappande. Religionsfriheten kan inte begränsas annat än

genom ändring i grundlag. Samtidigt framgår av uttalanden i förarbetena till regeringsformen att en begränsning som görs av någon av de övriga begränsningsbara opinionsfriheterna inte ska ses som en begränsning av religionsfriheten. Vad innebär detta för religionsfriheten? Kan religionsfriheten upprätthållas om t.ex. mötesfriheten begränsas helt och hållet? Kan man verkligen säga att religionsfriheten är absolut, och vad innebär det i så fall i fråga om frihetens räckvidd? Hur förhåller sig grundlagsskyddet till den motsvarande frihet som skyddas i Europakonventionen? Är den rådande ordning ändamålsenlig?

2. Yttrandefrihetens gränser vid olika former av kulturyttringar

Yttrandefriheten är enligt regeringsformen en frihet för varje medborgare att meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Yttrandefriheten är inte absolut utan får begränsas genom lag, men bara för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och under vissa i grundlagen bestämda förutsättningar. Straffbestämmelser kan utgöra begränsningar av yttrandefriheten och normalt sett innebär inte sådana bestämmelser att det uppkommer en konflikt med grundlagen.

Däremot kan, som Högsta domstolen nyligen konstaterat, yttrandefrihetsrättsliga aspekter få betydelse när det gäller att bedöma vad som till exempel kan vara ett hot. I det avgörandet bedömde domstolens majoritet att innehållet i en viss låt ryms inom vad som får accepteras och som därför inte är straffbart. Det kan vara intressant att i olika avseenden titta närmare på gränsdragningen mellan yttrandefriheten och brott. Innebär HD-avgörandet att det är fritt fram att framföra hot – så länge det sker i form av musik eller något annat konstnärligt uttryck? Vilka omständigheter bör vara avgörande vid bedömningen? Skulle bedömningen till exempel ha blivit en annan om artisten var en annan? Kan HD:s bedömning appliceras på andra brott än olaga hot? Till exempel förtal?

(Kontaktperson för 1–2: Mathias Säfsten)

G. Enheten brottmålsärenden och internationellt straffrättsligt samarbete

1. Effektiva rättsmedel och effektiv bevisinhämtning på straffrättens område

Effektiv bevisinhämtning är ofta av avgörande betydelse för en stats möjlighet att förebygga och bekämpa gränsöverskridande brottslighet. Inom EU kan gränsöverskridande bevisinhämtning ske genom utfärdande av en

europaisk utredningsorder (direktiv 2014/41/EU). EU-domstolen har i en dom den 11 november 2021 i mål C-852/19 ansett/bedömt att den grundläggande rätten till ett effektivt rättsmedel medför att en medlemsstat inte får utfärda en utredningsorder för husrannsakan, beslag och vittnesförhör via videokonferens om det i nationell lagstiftning saknas rättsmedel mot ordern.

Domen väcker ett antal frågor som kan få påverkan för en effektiv bevisinhämtning. Det gäller särskilt rätten till effektiva rättsmedel för vittnesförhör. I vilken situation ska ett vittne kunna använda ett effektivt rättsmedel och vad ska prövningen avse? Vad är rättsföljden av prövningen? Vid vilken tidpunkt ska rättsmedlet vara tillgängligt - före eller efter - att vittnesförhöret hållits? Vilken roll ska den utfärdande respektive verkställande medlemsstatens rättsliga myndigheter ha vid kontrollen om ett effektivt rättsmedel finns tillgängligt i den utfärdande staten? Hur påverkar kontrollen principen om ömsesidigt förtroende? Vilka konsekvenser kan avgörandet få för det straffrättsliga samarbetet? Hur kan EU-domstolen fortsatt utveckla praxisen på området?

2. Bevisinsamlingsmekanismer för att utreda krigsbrott och svenskt deltagande

Som en följd av konflikterna i Syrien, Irak och Myanmar har s.k. bevisinsamlingsmekanismer inrättats av FN (UNITAD, IIIM och IIMM). Det är möjligt att tankar på att inrätta sådana mekanismer kommer att återkomma i sviterna av att nya konflikter bryter ut. Svenska poliser och åklagare anses tillhöra några av världens främsta krigsbrottsutredare med stor erfarenhet av att utreda sådana typer av brott begångna under olika konflikter (t.ex. Rwanda, Kosovo och Syrien). Den svenska regeringen har ingått samarbetsavtal som tar sikte på informations- och bevisdelning med UNITAD och IIIM. Men skulle ändringar av svensk lagstiftning om internationellt rättsligt samarbete, t.ex. lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål egentligen behövas för att optimera samarbetet och förbättra förutsättningarna för svenska åklagare och sådana mekanismer att kunna samarbeta?

3. Europeiska åklagarmyndigheten; en strävan mot en överstatlig åklagarmyndighet?

Europeiska åklagarmyndigheten (EPPO) inrättades genom EU-förordning 2017/1939 och dess verksamhet kom igång den 1 juni 2021. EPPO:s mandat

är att utreda brott begångna mot EU:s finansiella intressen. Sverige avser att bli medlem i EPPO under 2024. Med anledning av detta kan det diskuteras hur denna nya myndighet passar in i det svenska processrättsliga systemet med särskilt fokus på de operativa artiklarna i Eppo-förordningen (artiklarna 24-28 och 31). Det finns dessutom redan tankar om att utveckla EPPO:s mandat till att omfatta även annan brottslighet, t.ex. terroristbrottslighet, men några konkreta förslag finns inte. En annan fråga att diskutera kan således vara om EPPO:s mandat bör utvidgas? Bör vi inom unionen sträva mot att göra EPPO till en överstatlig åklagarmyndighet för alla typer av brott som berör flera EU-medlemsstater i syfte att mer effektivt kunna bekämpa grov organiserad brottslighet? Eller är det samarbete mellan medlemsstaternas nationella myndigheter som redan sker inom ramen för EU:s byrå för straffrättsligt samarbete (Eurojust) tillräckligt?

4. Utländska rättsliga åtgärder i Sverige utan svenska myndigheters inblandning?

Den svenska hållningen för åtgärder inför och under bevisupptagning som vidtas av utländska myndigheter i civil- och brottmål är i viss mån inkonsekvent. Å ena sidan accepteras telefonförhör med parter och vittnen som finns i Sverige utan någon involvering av svenska myndigheter, även om förhöret/bevisupptagningen sker under straffansvar. Å andra sidan accepteras inte att förhör/bevisupptagning hålls på utländska beskickningar/ambassader med parter/vittnen som är medborgare i den stat, vars myndigheter/domstolar vill hålla förhöret. Myndighetsutövning på svenskt territorium ska som utgångspunkt svenska myndigheter ansvara för. Vad bör egentligen vara tillåtet när utländska myndigheter vill vidta rättsliga åtgärder på svenskt territorium?

(Kontaktperson för 1–4: Ida Kärnström)

H. EU-enheten

1. Fördjupat samarbete

En uppsats skulle kunna jämföra de exempel på fördjupat samarbete (dvs. att en grupp av MS bestämmer sig för att samarbeta på ett område där tillräckligt stöd av samtliga MS inte har kunnat uppnås) som numera finns och analysera vilka möjligheter och svårigheter som en framtida utökad användning av möjligheten till fördjupat samarbete kan föra med sig.

2. Rättsstatsprincipen

Utvecklingen inom EU mot bakgrund av kommissionens åtgärder och EU-domstolens praxis och de eventuella konsekvenserna för det framtida samarbetet på det rättsliga- och inrikespolitiska området.

(Kontaktperson för 1–2: Kristina Holmgren)